

УДК 327.56(581:5–191.2)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/2-61/151-155>

Валерія ХОЧУНСЬКА, асп.
ORCID ID: 0009-0008-4865-4149
e-mail: lera.khochunskaya@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЗМІНА БАЛАНСУ СИЛ В АФГАНІСТАНІ ПІСЛЯ ВИХОДУ АМЕРИКАНСЬКИХ ВІЙСЬК У 2021 РОЦІ

Вступ. Після виходу американських військ із Афганістану у 2021 р. баланс сил у країні значно змінився. Талібан швидко захопив владу, що призвело до краху уряду, підтримуваного Сполученими Штатами Америки (США). Політична й гуманітарна криза загострилися через економічні санкції та міжнародну ізоляцію нового режиму. Водночас ісламська група, що називає себе держава Хорасан (ІДІЛ-Х), активізувала теракти. Це посилює загрозу безпеці. Китай, Росія та Пакистан зміцнили свої позиції у регіоні, намагаючись заповнити вакуум впливу. Місцеве населення стикнулося з обмеженням прав і свобод, особливо жінки й опозиційні групи. Відсутність стабільності в Афганістані має довгострокові наслідки для всього регіону.

Методи. При написанні роботи було використано системний, порівняльний, історичний та інші методи. Як провідний використовується діалектичний підхід, в основі якого лежить принцип системного аналізу досліджуваних явищ у їхній взаємозалежності, взаємовпливі та суперечливості, що дозволяє отримувати найдостовірніші, відповідні об'єктивній дійсності, знання.

Результати. Навіть якщо припустити, що Талібан дотримуватиметься даних у дусі обіцянок, реальну небезпеку може становити подальше поширення впливу ісламістського фундаменталізму і пов'язана з цим можлива дестабілізація в регіоні. Як вказували американські аналітики, "одна з умов угоди із Трампом, яку Талібан так і не виконав, стосувалося відмови від підтримки Аль-Каїди". Про це написала, зокрема, почесний науковий співробітник Міжнародного центру дослідників Вудро Вільсона Робін Райт, яка раніше також працювала у Бруклінському інституті та у Фонді Карнегі. Вона звертала увагу на попередження, що висловлюються з боку співробітників Пентагону, що за правління Талібана Аль-Каїда може відновитися всього за півроку-рік і потім знову загрожувати безпеці самих США.

Висновки. Таким чином, ситуація в Афганістані функціонує як лакмусовий папірець нової епохи геополітики, в якій міжнародні зобов'язання поступаються тактичній доцільності. Держава без міжнародного визнання, режим без консенсусу, суспільство без гарантій – така триєдність визначає сучасний афганський феномен. "Талібан" стикається з парадоксом: контроль над територією не гарантує контролю над легітимністю, а утримання влади не еквівалентне державності в повному сенсі.

Ключові слова: Афганістан, Талібан, ІДІЛ-Х, вихід військ, політична криза, міжнародна ізоляція, безпека.

Вступ

Виведення американських військ з Афганістану у 2021 р. стало одним із найважливіших геополітичних подій останнього десятиліття, яке слід розглядати не лише як логічне завершення найдовшої військової операції США, але і як стратегічний крок, що став катализатором трансформації в системі регіональної безпеки Центральної Азії. Попри декларовану мету стабілізації та державного будівництва, двадцятирічна присутність західної коаліції не забезпечила формування життєздатних інституцій, що свідчить про глибоку структурну неспроможність нав'язаних моделей державності. Таким чином, швидкий колапс афганського уряду після виходу іноземних сил засвідчив не лише внутрішню крихкість політичної системи, але і помилковість західної стратегії інституційного експорту. Наступні події змінили регіональний баланс сил та спричинили серйозні наслідки для населення Афганістану.

Метою пропонованої публікації є дослідження особливостей зміни балансу сил у регіоні після виходу американських військ, а також те, як це вплинуло на міжнародні дипломатичні відносини.

Огляд літератури. Теоретичною базою дослідження послужили праці вітчизняних і зарубіжних учених і дослідників (С. М. Акімбеков, М. Р. Арунова, В. Я. Белокреницький, З. Бжезинський, Ю. В. Босін, Д. Дорронзоро, А. А. Князев, В. Г. Коргун, Ю. Г. Коргун, Ю. В. Босін, Д. Дорронзоро, А. А. Князев, В. Г. Коргун, Ю. В. Крупнов, А. А. Ляховський, В. Н. Пластун, А. Рашид, Б. Рубін, Р. Р. Сікоєв, О. М. Серенко, В. Н. Спольников, Ф. Фукуяма та ін.). Крім того, для складання цілісного знання про Афганістан були задіяні праці класичних українських і західних сходовознавців – афганістів.

Необхідно зазначити, що тема Афганістану за останні роки набула відомої популярності. Українські та зарубіжні засоби масової інформації надають великий матеріал, який може бути використаний при написанні наукових робіт.

Методи

Дослідження здійснено з використанням таких методів історичної науки: метод системного аналізу, порівняльно-історичний метод, структурно-функціональний аналіз, метод прогнозування тощо. Усі ці методи дали змогу на основі ретельного вивчення джерел, монографій, російської та іноземної преси всебічно вивчити обрану наукову проблему.

Результати

Ключову роль у делегітимізації афганського режиму відіграли системна корупція, відсутність політичної легітимності серед громадян та критична залежність від зовнішньої підтримки. Військова кампанія талібів не була несподіваною – навпаки, її успіх став результатом багаторічної ерозії довіри до влади, що не спромоглася запропонувати ефективну модель управління. Втеча президента Ашрафа Гані та розпад безпекового сектору стали ключовими подіями літа 2021 р. Важливою передумовою трансформації ситуації стала Дохійська угода 2020 р., підписана адміністрацією Дональда Трампа, яка фактично легалізувала політичну присутність "Талібану" і виключила уряд у Кабулі із процесу ухвалення рішень, що підірвало його легітимність як внутрішню, так і в очах міжнародних партнерів.

Фактична імплементація цієї угоди адміністрацією Джо Байдена в 2021 р. попри попередження аналітичних центрів щодо можливого краху уряду засвідчила перевагу внутрішньополітичних імперативів США над регіо-

© Хочунська Валерія, 2025

нальною стабільністю. Таким чином, вихід військ став індикатором переходу Вашингтона до стратегії мінімізації зовнішніх зобов'язань у зонах периферійного конфлікту.

Наслідком цієї трансформації стало не лише падіння Кабула, а й відкрите питання щодо функціонування постамериканського Афганістану, адже нестабільність, що виникла, супроводжувалася гуманітарною кризою, яка вплинула на мільйони людей. Відсутність міжнародно визнаного уряду, нова хвиля масової міграції, гуманітарна катастрофа, ескалація активності ІДІЛ-Х – усе це створило багаторівневу кризу, на яку міжнародна спільнота відповідала безсистемно і фрагментарно. Регрес прав жінок і знищення опозиційного поля стали не лише наслідком, а й симптомом відкату країни до доколониальної моделі релігійної автократії. Отже, виведення військ не завершили конфлікт, а лише змістили його фокус: з відкритої війни – до боротьби за контроль над державою, безпековим простором і символічним капіталом, що в умовах зовнішнього невтручання створює потенціал для нових конфігурацій міжнародної присутності. Особливу роль у цих процесах відіграли сусідні держави, зокрема Пакистан, Китай та Росія, почавши активно формувати свою політику щодо Афганістану. Крім того, з'явився ще один виклик для безпеки як у регіоні, так і на міжнародному рівні, а саме – загострення терористичної загрози з боку ІДІЛ-Х. Афганське суспільство залишається розколотим, майбутнє країни виглядає невизначеним, а її стабільність залежить від зовнішньої підтримки та внутрішніх політичних процесів.

Протягом двох десятиліть після американського вторгнення афганський уряд залишався слабким і залежним від міжнародної підтримки. Його існування забезпечувалося насамперед завдяки фінансовій і військовій допомозі США та їхніх союзників. Однак з оголошенням адміністрацією Джо Байдена про остаточний вихід військ у 2021 р. стало зрозуміло, що афганський уряд не зможе самостійно утримати владу (Бержен, 2021).

Однією із ключових системних передумов краху афганського уряду стала глибоко вкорінена корупція, яка роз'їдала як адміністративний апарат, так і безпековий сектор. Фрагментація владної вертикалі, переобтяження держави зовнішнім управлінням і відсутність горизонтальної легітимності серед населення створили ситуацію, за якої навіть номінально чисельна армія виявилася неспроможною до централізованого опору. Дезінтеграція збройних сил – зокрема добровільне складання зброї багатьма частинами без бойового зіткнення – була не просто наслідком слабого командування, а й свідченням глибокої політичної демобілізації серед військових, які не ідентифікували себе з урядом у Кабулі як із джерелом суверенітету (Г'юстозі, 2022).

Феномен масових сепаратних домовленостей регіональних еліт представниками "Талібану" влітку 2021 р. засвідчив, що реальна лояльність на місцях була ситуативною та, переважно, утилітарною. Відсутність ефективної координації між військовим командуванням і цивільною адміністрацією спричинило управлінський параліч, що відкрив простір для стрімкого просування талібів. Занепад державних структур відбувся не як результат воєнної поразки, а як процес внутрішньої ерозії політичного центру. Швидкість захоплення ключових міст, включно з падінням Кабула без значного збройного супротиву, є індикатором розриву між формальною державною присутністю та реальною політичною суб'єктивністю на місцях. Утеча президента Ашрафа Гані стала не лише символом колапсу режиму,

але й стратегічною поразкою концепції центрального управління в умовах постконфліктного будівництва державності. Міжнародна спільнота виявилася не готовою до такого розвитку подій: її реакція була фрагментарною, переважно технічною (евакуація), без чіткого плану дій стосовно посткризового врегулювання (Джонс, 2009).

Подальший розвиток подій продемонстрував, що гуманітарний вимір став однією з головних площин нової кризи. Масова втеча афганців через аеропорт Кабула стала однією з найдраматичніших сцен падіння уряду: вона засвідчила не лише страх перед режимом "Талібану", а й недовіру до здатності міжнародних структур гарантувати базову безпеку. Водночас економічний колапс, спричинений замороженням міжнародної допомоги та активів, конвертував політичну нестабільність у пряму загрозу виживання мільйонів громадян. Така конфігурація відсутності зовнішньої підтримки в поєднанні із внутрішньою слабкістю створила ефект "порожньої держави", яка втратила і функціональну, і нормативну легітимність.

Таким чином, ситуація в Афганістані після літа 2021 р., є радше наслідком багаторічної кумулятивної кризи правління, ніж несподіваного військово-політичного прориву: афганський уряд не зміг забезпечити належний рівень самостійності та стабільності без підтримки США, водночас "Талібан" скористався слабкістю влади та швидко повернув собі контроль над країною. Це змушує переосмислити не лише підходи до зовнішнього втручання, але критерії оцінки життєздатності постконфліктних режимів у глобальній системі безпеки.

Ключову роль у трансформації американського підходу до Афганістану відіграла адміністрація Дональда Трампа, яка 2020 р. підписала Дохійську угоду із представниками "Талібану". Цей документ, хоч і позиціонувався як інструмент деескалації, де-факто означав початок процесу делегітимації офіційного уряду в Кабулі. Ізоляція центральної влади від переговорного процесу, а також відсутність чітких механізмів контролю за виконанням зобов'язань з боку талібів засвідчили зміну пріоритетів американської зовнішньої політики – від підтримки інституційного порядку до мінімізації власних зобов'язань (Колл, 2018).

Одним із ключових наслідків угоди стало радикальне скорочення морально-психологічної та стратегічної стійкості афганських збройних сил. Сигнал, який отримала армія, був однозначним: Вашингтон не гарантує подальшу підтримку. Утвердилася парадигма "військової самотності", яка підірвала бойову готовність частин і змінила баланс сил на користь талібів ще до фактичного виходу військ (Congressional Research Service, 2022). Ідея припинення "нескінченних воєн", яку активно просував Трамп, відповідала внутрішньополітичному запиту в США, але суперечила логіці сталого мирного врегулювання (Рубін, 2020). Ця політика сприяла зростанню впливу "Талібану", оскільки бойовики отримали додатковий простір для перегрупування та планування наступу.

Попри зміну адміністрації 2021 р., Джо Байден не переглянув основні положення угоди, посилюючись на необхідність виконання раніше взятих зобов'язань. Така інерційність зовнішньої політики США свідчила не лише про політичну спадковість, а й про стратегічну втомленість Вашингтона від регіональних конфліктів, які не мають чіткого вимірюваного завершення (Вудворд, 2021). У результаті реалізація Дохійської угоди без забезпечення механізмів стабілізації після виходу створила вакуум влади, яким швидко скористався "Талібан".

Проте навіть повернення до влади не забезпечило внутрішню консолідацію талібського режиму. Навпаки, рух вступив у фазу глибокого фракційного розшарування. Ідеологічна поляризація між прагматиками, які орієнтуються на міжнародне визнання, та радикалами, що відстоюють концепт ізоляціонізму та суворого шариату, створює хронічну невизначеність у сфері прийняття рішень. Розрив між політичним центром у Кабулі та польовими командирами, які зберігають автономію дій, підриває цілісність адміністративного апарату (Human Rights Watch, 2022).

Однією з основних ліній поділу є суперництво між поміркованими та радикальними силами всередині "Талібану". Деякі представники руху виступають за міжнародне визнання та співпрацю з іноземними державами, тоді як інші відкидають будь-які компроміси, вимагаючи повернення до жорстких законів шариату. Внутрішні суперечності посилюються також плеєніними, регіональними й етнічними чинниками. Різноманітність геополітичних орієнтацій окремих угруповань, зокрема щодо Пакистану, ускладнює формування єдиної зовнішньої стратегії. Тривала відсутність узгодженого бачення державного управління, централізованої фінансової політики та інституційного підпорядкування лише підживлює потенціал для нових криз, внутрішніх конфліктів або повторного розпаду владної вертикалі.

Нездатність "Талібану" забезпечити внутрішню інституційну консолідацію стала ключовим чинником кризи керівності в постамериканському Афганістані. Брак координації між владними структурами, боротьба за контроль над фінансовими потоками та відсутність єдиної зовнішньополітичної візії свідчать про незавершене формування централізованого режиму. Напряма між центральною владою в Кабулі та місцевими лідерами в південних і східних провінціях створює додаткові виклики для стабільності режиму. Децентралізація влади не є результатом стратегічного вибору, а скоріше вимушеним наслідком глибоких фракційних розбіжностей, які створюють умови для потенційного розпаду або нової громадянської конфронтації.

Після захоплення влади "Талібан" стикнувся з новим викликом – експансією угруповання "Ісламська Держава – Хорасан" (ІД-Х), терористичної організації, яка діє в Афганістані із 2015 р. У цьому контексті активізація ІД-Х не є аномалією, а структурним наслідком послаблення монополії "Талібану" на насильство. Ідеологічна критика ІД-Х щодо "пом'якшеного" ісламізму талібів та співпраці з іноземними державами (International Crisis Group, 2022), є не лише риторичним прийомом, а й елементом конкурентної боротьби за релігійну гегемонію серед радикалізованих сегментів суспільства, передусім молоді. Вербування нових членів на тлі соціально-економічного занепаду, безробіття та відсутності політичних перспектив посилює потенціал експансії ІД-Х у традиційно нестабільних регіонах.

Системні напади на мечеті, урядові установи та цивільну інфраструктуру, включно з терактами в Кундузі та на летовищі Кабула, демонструють ефективність ІД-Х як дестабілізуючого чинника. Конфлікт між "Талібаном" та ІД-Х є не лише ідеологічним, але й військовим. Таліби намагаються знищити осередки "Ісламської Держави" у східних і північних провінціях Афганістану, проте бойовики продовжують вербувати нових членів, зокрема серед молоді, яка розчарована економічною кризою та нестабільністю в країні. Військове протистояння між "Талібаном" і джихадистами має асиметричний характер: попри чисельну перевагу, талібські

сили не здатні забезпечити тотальну безпеку через відсутність сучасного озброєння, логістики й розвідки. Присутність ІД-Х також ускладнює міжнародні відносини "Талібану", оскільки країни регіону бояться експансії тероризму. Брак доступу до колишніх інструментів державного управління, контрольованих західними партнерами, ще більше ускладнює проведення ефективних контртерористичних операцій.

Паралельно з цим у країні зберігається інший полюс спротиву – збройна опозиція на чолі із "Фронтом національного опору" (ФНО). Панджшер, що історично асоціюється з антиокупаційною боротьбою, зберіг свій символічний статус, а діяльність ФНО – попри обмеженість ресурсів – свідчить про наявність альтернативної візії державності. Після падіння Кабула залишилися афганські військових, а також опозиційні лідери, оголосили про створення "Фронту національного опору" (ФНО) на чолі з Ахмадом Масудом, який продовжує боротьбу проти "Талібану" (Jones, 2009). Бої в Панджшері розгорнулися восени 2021 р., але таліби, маючи чисельну перевагу, змогли тимчасово придушити опір. Хоча партизанська тактика, яку застосовують сили опору, не має стратегічної ваги у зміні балансу сил, але постійно підриває претензії "Талібану" на повний контроль території.

Окрім Панджшеру, в інших провінціях також відбуваються спорадичні збройні сутички між талібами та антиурядовими групами. Окремі осередки спротиву, зокрема в Тахарі, Бадахшані й Баглані, демонструють тенденцію до горизонтального відтворення опозиції без єдиного командного центру. Зовнішня підтримка залишається обмеженою, а внутрішня мобілізація – ситуативною. Однак навіть у такому вигляді антиурядові рухи виконують важливу функцію – нагадування про відсутність політичного консенсусу навколо талібського режиму, який де-факто існує без де-юре визнання.

Отже, внутрішні суперечності, зовнішні виклики з боку ІД-Х і партизанський спротив створюють складну конфігурацію постконфліктного Афганістану, в якій будь-яка стабілізація є тимчасовою і підваженою множинністю нелегітимних суб'єктів сили.

У постамериканській архітектурі регіональної безпеки сусідні держави стали ключовими зовнішніми гравцями в процесі адаптації до нової політичної реальності в Афганістані. Пакистан, традиційно розглядаючи Афганістан як буферну зону та сферу стратегічного впливу, опинився в амбівалентному становищі. З одного боку, історичні зв'язки між Ісламабадом і "Талібаном" дали йому інструмент неформального впливу, з іншого – зростання активності "Техрік-е-Талібан Пакистан" (ТТП) поставило під сумнів ефективність такого партнерства. Власна безпекова вразливість Пакистану, зокрема через пористість лінії Дюранда, яка розділяє пуштунські території, та внутрішню радикалізацію, змушує Ісламабад маневрувати між тактичним союзництвом і стратегічною стриманістю (Middle East Institute, 2022). Крім того, Ісламабад побоюється зростання активності терористичних угруповань, які використовують Афганістан як базу для атак на пакистанські території. Тому Пакистан балансує між підтримкою "Талібану" та власними безпековими інтересами.

Китай, на відміну від Пакистану, зацікавлений у стабільності Афганістану з економічної та безпекової позицій. Тому Пекін діє прагматично, концентруючись на інвестиційній логіці та загрозі поширення ісламістського екстремізму на західні регіони, зокрема Сінцзян. Пекін не прагне брати на себе безпекову відповідь

дальність, натомість просуває модель "економіки без втручання", де Афганістан виступає як потенційний учасник Ініціативи "Один пояс, один шлях" (Zhang, & Feng, 2022). Китай прагне налагодити економічну співпрацю з Кабулом, пропонуючи інвестиції в обмін на гарантії безпеки для своїх громадян та проєктів. Водночас Пекін уникає прямого втручання у внутрішні справи Афганістану через страх перед реанімацією "Ісламського руху Східного Туркестану" та можливість створення бази для уйгурських радикалів. Тому з боку Китаю наявна м'яка, але постійна дипломатична присутність (NATO Review, 2022).

Іранська позиція визначається комбінацією конфесійного протистояння та прикордонного прагматизму. Тегеран традиційно підтримує шіїтську газарейську меншість і окремі антиталібські угруповання, однак після 2021 р. його політика стала менш ідеологізованою (Rashid, 2001). Основними імперативами стали контроль наркотрафіку, стримування біженців (понад мільйон афганців в Ірані, що створює значне соціальне навантаження) (RAND Corporation, 2023) та недопущення поширення сунітського екстремізму. Іранська стратегія базується на концепті обмеженої взаємодії без глибокої інституційної інтеграції з режимом "Талібану". Економічно Іран намагається використовувати Афганістан як транзитний маршрут для своїх товарів, водночас уникаючи глибокого залучення у внутрішню політику країни. Політика Тегерана щодо Кабула залишається прагматичною, проте напруження між країнами періодично зростає через напади на шіїтів та конфлікти на спільному кордоні.

Росія обрала обережну політику "контрольованого діалогу" з "Талібаном", уникаючи офіційного визнання, але визнаючи фактичний статус нового уряду (Rubin, 2020). Москва виходить із логіки буферної стабільності – головним об'єктом турботи є держава Центральної Азії, зокрема Таджикистан, Узбекистан і Туркменістан. У цьому контексті Кремль активізував військово-політичну присутність у регіоні, організовуючи спільні навчання та переглядаючи доктрини реагування на загрозу транскордонного тероризму (Simon, & Schuster, 2021). При цьому Росія розглядає афганську кризу як можливість для зміцнення свого статусу регіонального гаранта безпеки в умовах відсутності США.

Усі вищезгадані актори діють з урахуванням власних національних інтересів, що рідко перетинаються. Афганістан перетворився на арену конкурентної стабілізації, де кожна держава намагається мінімізувати ризики, одночасно утримуючись від активного втручання. Така "мультивекторна обережність" створює ефект хронічної невизначеності, за якого жоден із зовнішніх гравців не здатен (і не прагне) узяти на себе роль гаранта системної реконструкції державності.

Падіння афганського уряду та повернення "Талібану" до влади спричинили серйозні наслідки для міжнародної безпеки й геополітичного балансу. Терористична активність "Ісламської держави Хорасан", зростання наркотрафіку, нелегальна міграція – лише підтверджують обмеженість можливостей регіональних держав щодо нейтралізації деструктивних процесів. Одним із головних викликів стало посилення терористичної активності в регіоні. "ІД-Х" продовжує здійснювати атаки як на території Афганістану, так і за його межами, що загрожує стабільності сусідніх країн (UNHCR, 2022).

Міграційний тиск, зокрема на Пакистан, Іран та країни Центральної Азії, перетворює гуманітарне питання на фактор політичної напруги, що має потенціал до

ескалації як усередині країн, так і на двосторонньому рівні (United Nations..., 2023).

Крім того, Афганістан став центром наркотрафіку. Контроль "Талібану" над країною дозволяє збільшувати обсяги виробництва опіуму, що впливає на світовий ринок наркотиків і посилює кримінальні мережі (Wilson Center, 2022).

Зміни в Афганістані також вплинули на міжнародні дипломатичні відносини. Міжнародна спільнота, зокрема Захід, залишається у стані стратегічної нерішучості: дилема між політичним невизнанням "Талібану" та прагматичною взаємодією перешкоджає формуванню цілісної політики стосовно Афганістану. Більшість держав обрали стратегію часткової взаємодії без офіційного визнання з метою уникнення посилення міжнародної ізоляції Афганістану (Brookings Institution, 2022).

У цьому вакуумі Китай, Росія та Іран поступово розширюють свій вплив, підмінюючи пряму стабілізацію інструментами вибіркової участі. Таким чином, Афганістан залишається зоною фрагментованого управління, де конкурують логіки безпеки, контролю й обмеженого втручання (УВКБ ООН, 2022).

Зміщення стратегічного фокусу США після 2021 р. від інтенсивної військової присутності до таких технологізованих форм впливу, як дистанційний моніторинг, аеророзвідка та точкові удари, свідчить про зміну моделі проектування сили в умовах зниження політичної готовності до тривалих конфліктів. Такий підхід, однак, не супроводжувався виробленням цілісної політики щодо Афганістану, що створило вакуум стратегічної послідовності у зовнішньополітичному курсі США (Управління ООН з наркотиків і злочинності, 2023). Відсутність механізмів посткризової стабілізації, політичного моделювання майбутнього режиму чи принаймні регіонального балансу свідчить про пріоритет деескалації над архітектурою миру.

У ширшому контексті вихід США з Афганістану демонструє зміну парадигми глобального впливу: замість моделі прямої участі в трансформації конфліктних суспільств, Вашингтон дедалі більше тяжіє до стратегії обмеженого залучення з фокусом на безпековому стримуванні та внутрішньому ребалансі (Огляд НАТО, 2022). Водночас ця стратегія відкрила можливості для посилення впливу інших держав – передусім Китаю, Росії, Ірану, які, попри декларативну обережність, прагнуть використовувати вакуум влади як політичний та інфраструктурний ресурс.

Дискусія і висновки

Отже, ситуація в Афганістані функціонує як лакмусовий папірець нової епохи геополітики, в якій міжнародні зобов'язання поступають тактичній доцільності. Держава без міжнародного визнання, режим без консенсусу, суспільство без гарантій – така триєдність визначає сучасний афганський феномен. "Талібан" стикається з парадоксом: контроль над територією не гарантує контролю над легітимністю, а утримання влади не еквівалентне державності в повному сенсі.

Безпековий вимір продовжує ускладнюватися: з одного боку, країна залишається ареною для діяльності терористичних мереж, з іншого – перетворюється на логістичний вузол для тінювих економік (наркотрафік, нелегальна міграція, контрабанда). Це створює багаторівневу загрозу не лише для безпосередніх сусідів, але й для глобальних акторів, зацікавлених у регіональній стабільності.

На тлі збереження санкцій, відсутності міжнародного визнання та внутрішньої фрагментації перспективи режиму "Талібану" залишаються обмеженими. У короткостро-

ковій перспективі ключовим викликом стане не лише контроль над територією, а й утримання соціально-економічної інфраструктури без доступу до глобальних ресурсів. У середньостроковій – конкуренція між зовнішніми гравцями за вплив на Афганістан ризикує трансформувати країну на арену проксі-протистоянь нового типу.

Підсумовуючи, Афганістан після 2021 р. є не лише кризовим кейсом невдалої державної трансформації, а й індикатором зміни глобальної системи безпеки. Його майбутнє визначатиметься не стільки здатністю "Талібану" управляти, скільки здатністю міжнародної системи запропонувати життєздатну модель регіонального включення без втрати суверенітету, і водночас – без поступок авторитаризму.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Берген, П. (2021). *Підйом і падіння Осамі бен Ладена*. Simon & Schuster.
- Вудворд, Б. (2021). *Небезпека*. Simon & Schuster.
- Г'юстоці, А. (2022). *Талібан у війні 2001–2021*. Видавництво Оксфордського університету.
- Джонс, С. Г. (2009). *На цвинтарі імперій: Війна Америки в Афганістані*. В. В. Нортон і компанія.
- Інститут Близького Сходу. (2022). *Іран та Афганістан: Прикордонна безпека та економічна співпраця*. <https://www.mei.edu>
- Інститут Брукінгса. (2022). *Залучення Китаю до Талібану: Стратегічні інтереси та економічні перспективи*. <https://www.brookings.edu>
- Колл, С. (2018). *Директорат S: ЦРУ та секретні війни Америки в Афганістані та Пакистані*. Penguin Books.
- Конгресова дослідницька служба. (2022). *Афганістан: Основна інформація та політика США (Стисло)*. <https://crsreports.congress.gov>
- Корпорація RAND. (2023). *Тероризм і боротьба з тероризмом в Афганістані*. <https://www.rand.org>
- Міжнародна кризова група. (2022). *Відродження Талібану: Виклики та варіанти політики*. <https://www.crisisgroup.org>
- Огляд НАТО. (2022). *НАТО і виведення військ з Афганістану: Стратегічні наслідки*. <https://www.nato.int>
- РАД, А. (2010). *Талібан: Мілітаристський іслам, нафта і фундаменталізм у Центральній Азії*. Видавництво Єльського університету.
- Рада з міжнародних відносин. (2022). *Зовнішня політика США після виведення з Афганістану*. <https://www.cfr.org>
- Рубін, Б. Р. (2020). *Афганістан: Що кожен має знати*. Видавництво Оксфордського університету.
- УВКБ ООН. (2022). *Гуманітарна криза в Афганістані після 2021 року*. <https://www.unhcr.org>
- Управління ООН з наркотиків і злочинності. (2023). *Наркотогівля в Афганістані: Наслідки для глобальної безпеки*. <https://www.unodc.org>

Valeriia KHOCHUNSKA, PhD Student.

e-mail: lera.khochunskaya@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of International Relations, Kyiv, Ukraine

SHIFT IN THE BALANCE OF POWER IN AFGHANISTAN AFTER THE U.S. TROOP WITHDRAWAL IN 2021

Background. Following the withdrawal of U.S. troops from Afghanistan in 2021, the balance of power in the country shifted dramatically. The Taliban quickly seized control, leading to the collapse of the U.S.-backed government. Political and humanitarian crises deepened due to economic sanctions and the international isolation of the new regime. At the same time, ISIS-K intensified terrorist attacks, heightening security threats. China, Russia, and Pakistan strengthened their positions in the region, attempting to fill the power vacuum. The local population faced severe restrictions on rights and freedoms, particularly women and opposition groups. The lack of stability in Afghanistan has long-term implications for the entire region.

Methods. This study employs systemic, comparative, historical, and other research methods. The primary methodology is the dialectical approach, based on the principle of systemic analysis of the studied phenomena in their interrelation, mutual influence, and internal contradictions. This allows for the acquisition of the most reliable and objectively grounded knowledge.

Results. Even assuming that the Taliban will honor the commitments made in Doha, the real threat may come from the continued spread of Islamist fundamentalism and the resulting potential for regional destabilization. As American analysts have pointed out, "one of the conditions of the agreement with Trump, which the Taliban never fulfilled, was to break ties with Al-Qaeda". This was noted by Robin Wright, a distinguished fellow at the Wilson Center and a former scholar at the Brookings Institution and Carnegie Endowment. She emphasized the warnings expressed by Pentagon officials that under Taliban rule, Al-Qaeda could reconstitute itself within six to twelve months and once again pose a direct threat to U.S. national security.

Conclusions. Thus, the situation in Afghanistan functions as a litmus test for a new era of geopolitics, where international commitments are often sacrificed for tactical expediency. A state without international recognition, a regime without consensus, and a society without guarantees – this triad defines the contemporary Afghan phenomenon. The Taliban faces a paradox: control over territory does not ensure legitimacy, and holding power is not equivalent to full-fledged statehood.

Keywords: Afghanistan, Taliban, ISIS-K, troop withdrawal, political crisis, international isolation, security.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

Центр Вілсона. (2022). *Роль Пакистану у стабільності Афганістану*. <https://www.wilsoncenter.org>

Центр стратегічних і міжнародних досліджень. (2023). *Ісламська держава – Хорасан: Зростаюча загроза у Центральній Азії*. <https://www.csis.org>

Human Rights Watch. (2022). *Вплив влади Талібану на права жінок*. <https://www.hrw.org>

Rashid, A. (2001). *Taliban: Militant Islam, oil and fundamentalism in Central Asia*. Yale University Press.

Zhang, Feng. (2022). *China's New Engagement with Afghanistan after the Withdrawal*. *LSE Public Policy Review*, 2(3).

References

Bergen, P. (2021). *The rise and fall of Osama bin Laden*. Simon & Schuster.

Brookings Institution. (2022). *China's engagement with the Taliban: Strategic interests and economic prospects*. <https://www.brookings.edu>

Center for Strategic and International Studies. (2023). *Islamic State-Khorasan: A growing threat in Central Asia*. <https://www.csis.org>

Coll, S. (2018). *Directorate S: The C.I.A. and America's secret wars in Afghanistan and Pakistan*. Penguin Books.

Congressional Research Service. (2022). *Afghanistan: Background and U.S. policy: In brief*. <https://crsreports.congress.gov>

Council on Foreign Relations. (2022). *US foreign policy after Afghanistan withdrawal*. <https://www.cfr.org>

Giustozzi, A. (2022). *The Taliban at war 2001–2021*. Oxford University Press.

Human Rights Watch. (2022). *The impact of Taliban rule on women's rights*. <https://www.hrw.org>

International Crisis Group. (2022). *The Taliban resurgence: Challenges and policy options*. <https://www.crisisgroup.org>

Jones, S. G. (2009). *In the graveyard of empires: America's war in Afghanistan*. W. W. Norton & Company.

Middle East Institute. (2022). *Iran and Afghanistan: Border security and economic cooperation*. <https://www.mei.edu>

NATO. (2022). *NATO and the Afghan withdrawal: Strategic repercussions*. NATO Review. <https://www.nato.int>

RAND Corporation. (2023). *Terrorism and counterterrorism in Afghanistan*. <https://www.rand.org>

Rashid, A. (2001). *Taliban: Militant Islam, oil and fundamentalism in Central Asia*. Yale University Press.

Rubin, B. R. (2020). *Afghanistan: What everyone needs to know*. Oxford University Press.

Simon & Schuster. (2021). *Peril*. <https://www.simonandschuster.com>

UNHCR. (2022). *The humanitarian crisis in Afghanistan post-2021*. <https://www.unhcr.org>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023). *Narcotics trade in Afghanistan: Global security implications*. <https://www.unodc.org>

Wilson Center. (2022). *Pakistan's role in Afghanistan's stability*. <https://www.wilsoncenter.org>

Zhang, Feng. (2022). *China's New Engagement with Afghanistan after the Withdrawal*. *LSE Public Policy Review*, 2(3).

Отримано редакцією журналу / Received: 07.09.25

Прорецензовано / Revised: 17.09.25

Схвалено до друку / Accepted: 23.12.25